

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВОРОНІНА ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 658.155:005 (043.3)

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ РЕЗУЛЬТАТОМ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, професор

Дікань Лариса Василівна,

Харківський національний економічний університет,
завідувач кафедри контролю і аудиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент

Азаренкова Галина Михайлівна,

Харківський інститут банківської справи Університету
банківської справи Національного банку України,
завідувач кафедри менеджменту

кандидат економічних наук, доцент

Євдокимов Віктор Валерійович,

Житомирський державний технологічний університет,
докторант кафедри бухгалтерського обліку і контролю

Захист відбудеться «5» лютого 2009 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.055.01, Харківського національного економічного університету за адресою: 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного економічного університету за адресою: 61001, м. Харків, пров. Інженерний, 1а.

Автореферат розіслано «26» грудня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. М. Ястремська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток ринкових відносин в Україні визначає необхідність більш ретельного ставлення до управління сучасним підприємством. При цьому для прийняття виважених управлінських рішень необхідна достовірна інформація про результати діяльності, що сформовано з урахуванням специфіки господарювання підприємств та їх організаційної структури. Це пов'язано з тим, що головна мета кожного підприємства – отримання стійких фінансових результатів, які є підсумком відображення всіх сторін діяльності будь-якого суб'єкта господарювання.

Водночас у вітчизняних умовах господарювання збільшується роль визначення фінансових результатів, їх значення для розвитку підприємств, оскільки змінюється законодавча база, яка регулює підприємницьку, інвестиційну діяльність, податкову політику, що і позначається на різних показниках діяльності підприємства, які є основою формування фінансового результату. До того ж протягом останніх років питома вага збиткових підприємств не є меншою за 30%. Отже, вагомого значення в такому аспекті набувають питання, які стосуються інформації щодо витрат і доходів як визначальних складових фінансових результатів. Пріоритетним напрямком щодо розв'язання означених питань є врахування окремих функцій управління основними складовими фінансового результату для координації діяльності підприємства. Тож, основу вирішення поставленого питання повинні складати не лише принципи організації, існуючі методики обліку та формування фінансового результату, а й методичне забезпечення щодо аналізу окремих його складових, як єдиного цілого, виходячи з теоретичних узагальнень управління підприємством. Саме цим у підсумку і визначається актуальність обраного напрямку дослідження.

Питання формування, обліку та аналізу фінансового результату підприємств розглядаються на теоретичному й методологічному рівнях у роботах таких вітчизняних і закордонних учених-економістів: Г. Азаренкової, Б. Данилишина, І. Бланка, Н. Бреславцевої, Ф. Бутинця, В. Гриньової, Т. Клебанової, В. Ковальова, Б. Коласса, М. Крейніної, О. Пушкаря, О. Тридіда, К. Сіо, О. Терещенка, Ю. Цал-Цалко та інших.

Узагальнення й аналіз опублікованих за даною проблематикою робіт дозволили зробити висновок про те, що питання розробки методичного забезпечення щодо вдосконалення управління фінансовим результатом підприємства недостатньо розроблені як у науковому, так і в практичному аспектах. Об'єктивна необхідність подальшого поглиблення досліджень пов'язана, насамперед, з визначенням змісту управління фінансовим результатом, узагальненням процедури аналізу діяльності підприємств із позитивними та негативними значеннями фінансового результату, розробкою моделі аналізу фінансового результату з метою дослідження його можливих змін залежно від початкових умов управління. Це в остаточному й зумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота узгоджується з основними напрямками наукових досліджень Харківського національного економічного університету, що були проведені в рамках науково-дослідницьких робіт «Управління фінансовим результатом підприємства» (номер держ. реєстрації 0105U006405) і «Розробка концепції контролінгу в управлінні фінансовими потоками страхових компаній» (номер держ. реєстрації 0107U009952). За цими роботами автором здійснено аналіз основних складових та умов щодо формування фінансового результату, розроблено процедуру аналізу діяльності підприємств із позитивними та негативними значеннями фінансового результату.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є узагальнення та подальший розвиток теоретичних положень і методичного забезпечення, спрямованих на вдосконалення аналізу фінансового результату підприємств машинобудівної галузі промисловості.

Відповідно до визначеної мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання:

визначити поняття «фінансовий результат» та розкрити зміст процесу управління фінансовим результатом;

узагальнити методи, підходи та кількісні показники, що застосовуються в аналізі фінансового результату підприємства;

дослідити фінансові результати розвитку підприємств машинобудування;

проаналізувати чинники впливу на сталість фінансових результатів підприємств машинобудування та визначити загальну процедуру такого аналізу;

проаналізувати вплив структури витрат на фінансовий результат підприємств машинобудування з урахуванням його позитивних і негативних значень та обґрунтувати процедуру такого аналізу;

обґрунтувати модель аналізу фінансового результату;

розробити методичний підхід до оцінки фінансового результату з метою його подальшого прогнозування.

Об'єкт дослідження – процеси управління складовими фінансового результату вітчизняних промислових підприємств.

Предмет дослідження – теоретичні положення, методичні підходи, методи й інструменти аналізу фінансового результату діяльності підприємств машинобудування.

Методи дослідження. У процесі дисертаційного дослідження застосовувалися такі методи: *логічного узагальнення* – для розкриття сутності поняття «фінансовий результат» та змісту процесу управління фінансовим результатом; *графоаналітичний метод* – для аналізу та порівняння статистичних даних щодо фінансових результатів підприємств машинобудування; *методи статистичного аналізу (апарат описової статистики)* – для узагальнення чинників впливу на фінансові результати підприємств машинобудування; *системний та комплексний підходи* – для обґрунтування процедури аналізу підприємств із позитивними та негативними значеннями фінансового результату;

методи формалізації (опис досліджуваних процесів і явищ математичною символікою та графічним відображенням) – для узагальнення моделі аналізу фінансового результату та розкриття змісту методичного підходу до оцінки та прогнозування його значень.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи з питань функціонування підприємств, регламентації формування та розподілу фінансового результату, дані Держкомстату України, статистичні звіти окремих підприємств машинобудування. Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і закордонних вчених і фахівців із питань управління доходами та витратами підприємства, аналізу, умов формування та розподілу фінансового результату.

Наукова новизна результатів, отриманих особисто автором:

удосконалено:

модель аналізу фінансового результату, особливістю якої, на відміну від інших, є застосування методів аналітичної геометрії для аналізу таких складових формування фінансового результату, як дохід та витрати, що дозволяє дослідити динаміку такого результату залежно від початкових умов функціонування підприємства;

процедуру аналізу фінансового результату підприємств (із позитивним і негативним його значенням) у фазовому просторі «темпи приросту собівартості продукції – собівартість у доході від реалізації продукції», відмінністю якої є аналіз впливу пропорційності структури витрат на фінансовий результат діяльності підприємства, що дозволяє в цілому визначити найбільш суттєві чинники впливу на сталість фінансових результатів підприємств для заданих інтервалів часу такого дослідження;

методичний підхід до оцінки значень фінансового результату, особливістю якого є застосування графоаналітичного методу для визначення фінансового результату на підставі розгляду сукупності складових його формування (структурних елементів доходу, витрат, власного капіталу) як обмежуючих границь, що дозволяє врахувати та спрогнозувати наслідки впливу з погляду кожної із запропонованих складових;

набули подальшого розвитку:

визначення поняття «фінансовий результат», яке відрізняється від існуючих врахуванням зміни активних частин формування фінансового результату (доходу та витрат) та поєднанням їх із структурними елементами доходу, витрат і власного капіталу, виходячи з елементів облікової політики підприємства, що загалом охоплює всі напрямки його діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної) та визначає подальший розвиток;

визначення змісту процесу управління фінансовим результатом, яке на відміну від існуючих підходів виокремлює важливість координаційної функції управління та значущість зворотного впливу фінансового результату в загальному процесі управління підприємством, що дозволяє досягти стійкого фінансового стану й ефективної діяльності підприємства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені процедура й підхід та обґрунтовані теоретичні положення, спрямовані на вдосконалення аналізу фінансового результату підприємств машинобудування, доведено до рівня практичних рекомендацій, вони можуть бути використані суб'єктами переробної промисловості і дозволяють:

узагальнити засади планування окремих складових фінансового результату (доходу та витрат) певного суб'єкта господарювання на основі застосування моделі аналізу фінансового результату;

оцінити вплив суттєвіших чинників на сталість фінансових результатів підприємства на основі процедури аналізу підприємств із позитивними та негативними значеннями фінансового результату;

врахувати та передбачити наслідки впливу на фінансовий результат з погляду кожної із його структурних складових (структурних елементів доходу, витрат, власного капіталу) та здійснити необхідне корегування на підставі застосування методичного підходу до оцінки фінансового результату з метою його прогнозування.

Наукові результати дисертаційної роботи знайшли практичне застосування в роботі окремих підприємств, що підтверджується відповідними довідками. Зокрема, запропоновану модель аналізу фінансового результату прийнято до застосування у практичній діяльності ДП «Харківський машинобудівний завод «ФЕД» (довідка № 300-20 від 05.03.2008 р.), процедуру аналізу підприємств із позитивними та негативними значеннями фінансового результату впроваджено в роботу «Виробничого об'єднання Південного машинобудівного заводу ім. А. М. Макарова» (довідка № 102М 1-30 від 11.03.2008 р.), методичний підхід з оцінки значень фінансового результату застосовано в управлінській діяльності ДП «ХЕМЗ» (довідка від 04.03.2008 р.).

Особистий внесок здобувача в роботах, які виконано у співавторстві (№ 1; 2; 6; 7; 8 за списком використаних джерел, який наведено в авторефераті), полягає в узагальненні властивостей моделі аналізу фінансового результату [1], обґрунтуванні уточнення поняття «фінансовий результат» [2], розкритті сутності поняття «фінансовий результат» і змісту процесу управління фінансовим результатом і визначенні процедури аналізу фінансового результату підприємств, узагальненні засад аналізу впливу інноваційних ризиків на сталість фінансового результату [7], визначенні змісту управління фінансовим результатом, відокремленні координаційної функції з погляду управління фінансовим результатом [6; 8].

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження були оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Економічні проблеми інноваційно-структурних перетворень в Україні» (м. Харків, 2005 р.), III Міжнародній школі-семінарі «Теорія прийняття рішень» (м. Ужгород, 2006 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми управління економічними процесами промислових підприємств» (м. Харків, 2006 р.), П'ятій ювілейній міжнародній науково-практичній конфе-

ренції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2008 р.), інтернет-конференції «Стратегічні питання світової науки» (2008 р.).

Публікації результатів досліджень. Результати дисертації відображено в 11 наукових працях, у тому числі одній монографії, 5 роботах, опублікованих у наукових журналах і збірниках наукових праць, що визнані ВАК України фаховими з економіки, 5 публікаціях за результатами конференцій. Загальний обсяг опублікованих робіт складає 7,34 ум.-друк. арк., із них особисто автору належить 6,68 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, 6 додатків (на 47 сторінках), списку використаних джерел із 177 найменувань (на 17 сторінках). Робота викладена на 233 сторінках машинописного тексту та містить 11 таблиць, 46 рисунки, обсяг основного тексту – 169 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі – «Теоретичні основи управління фінансовим результатом підприємства» – визначено сутність поняття «фінансовий результат» та розкрито зміст процесу управління фінансовим результатом, узагальнено методи, підходи та кількісні показники, що застосовуються в аналізі фінансового результату підприємства.

Підприємство в сучасному та найбільш широкому розумінні – це відповідний центр найважливіших процесів економічної діяльності суспільства. Вагоме значення в таких процесах відіграють фінансові питання загальної проблематики функціонування сучасного підприємства. При цьому, одне із центральних місць відводиться фінансовому результату, який є узагальненням щодо розкриття стійкості підприємства, його здатності до розвитку.

Однак, незважаючи на широке трактування фінансового результату на основні розгляду таких його складових, як дохід та витрати, й досі в науковій літературі ведуться дискусії щодо ширшого обґрунтування цього поняття. Тож, при розгляді змістовності фінансового результату переважна більшість дослідників переходить до ґрунтовнішого визначення структури його складових, зосереджуючи увагу, насамперед, на процесах формування фінансового результату. Разом з цим, результати аналізу спеціальної літератури із зазначеного питання довели, що серед найпоширеніших підходів до визначення поняття «фінансовий результат» є економічний, бухгалтерський та управлінський. Дослідження сутності та змісту даного поняття на підставі узагальнення окремих підходів і поглядів щодо його визначення дозволило сформулювати авторське бачення цієї дефініції як якісної характеристики фінансово-господарської діяльності підприємства, яка в цілому характеризує результат економічних відносин підприємства та зокрема відображає значущість і сталість розвитку підприємства (з погляду отриманого доходу), впливовість на його фінансово-господарську дія-

льність чинників зовнішнього середовища (з погляду структури та обсягів витрат) і кількісно узагальнюється у вигляді прибутків (збитків), зміни власного капіталу, його окремих складових частин.

Новизна поданого уточнення полягає:

по-перше, у поєднанні різноманітних визначень фінансового результату з погляду окремих складових обліку і основних підходів щодо розгляду такої дефініції;

по-друге, у врахуванні зміни активних частин формування фінансового результату (доходу та витрат) та поєднанні із структурними елементами доходу, витрат і власного капіталу, які задіяні у формуванні та розпорядженні фінансовими результатами, що загалом охоплює усі напрямки діяльності підприємства (операційної, фінансової, інвестиційної);

по-третє, у визначенні найсуттєвіших складових, які впливають на формування фінансового результату.

Розгляд управління фінансовим результатом, як складової загального управління підприємством дозволив сформувати наступні його основні функції: облік складових фінансового результату, формування, розподіл, контроль за його використанням, аналіз фінансового результату та координацію дій щодо управління окремими його складовими. Разом з цим аналіз змістовної складової управління фінансовим результатом дозволив уточнити відповідне поняття, яке відрізняється від існуючих тим, що підкреслює важливість координаційної функції управління і зворотного впливу фінансового результату в загальній системі управління підприємством. Виходячи з цього, сформульоване авторське визначення поняття «управління фінансовим результатом», яке подано у такому трактуванні:

управління фінансовим результатом – це процес пошуку та реалізації найбільш ефективних рішень щодо формування, розподілу й використання фінансового результату, який базується на координації дій з іншими підсистемами управління підприємством, на підставі зворотного впливу, та здійснюється для досягнення стійкого фінансового стану й ефективної діяльності підприємства.

Виходячи із запропонованого уточнення визначення «управління фінансовим результатом», обґрунтовано важливість такої складової процесу управління фінансовим результатом, як аналіз. Також доведено, що це кореспондує з особливістю управління фінансовим результатом, якою є опосередкованість управління, через визначені складові (структурні елементи доходів, витрат, власного капіталу). Відповідно до означеного, розглянуто загальну модель здійснення функцій управління фінансовим результатом на підставі адаптаційного циклічного кільця управління. Це дозволяє формалізувати завдання виявлення та аналізу непередбачених розривів у системі управління фінансовим результатом, проявом чого можуть бути, перш за все, негативні зміни в обсягах отриманого прибутку.

Узагальнення основних підходів і методів аналізу фінансового результату

підприємства дозволили конкретизувати окремі завдання вдосконалення управління, серед яких виокремлено доцільність розробки моделі аналізу фінансового результату. Одночасно в структурі управління фінансовим результатом виділено різні його частини, від загальнокласичних до спеціальних. Це дозволяє ґрунтовніше аналізувати дієвості управління фінансовим результатом. Тож, зокрема, розкрито сутність процесу управління фінансовим результатом на підставі узагальнення ланцюгового зв'язку між різним складовими його формування.

У другому розділі – «Аналіз фінансового результату промислового підприємства» – досліджено динаміку фінансового результату підприємств машинобудування з погляду загальних тенденцій розвитку вітчизняної промисловості, чинники впливу на сталість фінансових результатів і пропорційність відповідної структури витрат підприємств машинобудування. У результаті такого дослідження запропоновано процедуру аналізу фінансового результату підприємства у фазовому просторі «темпи приросту собівартості продукції – собівартість у доході від реалізації продукції».

Аналіз тенденцій розвитку вітчизняних підприємств машинобудування дозволяє констатувати, що сталість фінансового результату забезпечує визначена питома вага прибуткових підприємств. При цьому питома вага сальдо фінансового результату підприємств машинобудування у загальному результаті підприємств промисловості складала: за підсумками 2001 року – 9,6%, у 2002 році – 0,2%, у 2003 році – 4,3%, у 2004 році – 7,1%, у 2005 році – 6,8%, у 2006 році – 5,2%, у 2007 році – 10,6%. Тож, виявлено тенденцію неоднозначного впливу отриманих фінансових результатів у машинобудуванні на загальний фінансовий результат промислових підприємств у цілому. Доведено, що проявом такої неоднозначності є різні темпи зміни збитків, тенденції у співвідношенні обсягів випуску продукції до обсягів її реалізації на підприємствах машинобудування, зокрема, та підприємствах промисловості взагалі. Різними є тенденції щодо отриманих фінансових результатів на окремих підприємствах машинобудування, що позначається й на абсолютних змінах в обсягах власного капіталу (табл. 1).

Водночас, узагальнення фактичного та статистичного матеріалу дозволило віднести до найбільш суттєвих чинників впливу на сталість фінансових результатів підприємств машинобудування наступні: ціновий чинник, зміну динаміки співвідношення обсягів випуску продукції до обсягів її реалізації, зміну структури реалізованої продукції, собівартість виробленої продукції, темпи зміни кредиторської та дебіторської заборгованості. Тобто, зокрема, доведено, що виробнича діяльність підприємств машинобудування здійснюється в умовах постійного та суттєвого зростання цін на сировину. Разом з цим зазначено, що продукція підприємств машинобудування має або інвестиційну спрямованість, або є продукцією довгострокового використання, яка водночас потребує значного часу для її виробництва.

На основі розгляду статистичних даних за окремими підприємствами узагальнено напрямки виділення ознак підприємств із позитивними та негатив-

вними значеннями фінансового результату. Сутність такого узагальнення полягає у позиціюванні окремих підприємств у фазовому просторі «темпи приросту собівартості продукції – собівартість у доході від реалізації продукції». Зокрема, для досліджуваних підприємств встановлено, що підприємства з постійним позитивним фінансовим результатом розташовуються вдовж лінії темпів приросту собівартості продукції на межі $105\% \pm 15\%$ і мають більш зважені значення собівартості у доходах від реалізації продукції в порівнянні з іншими підприємствами. Підприємства з постійним від'ємним фінансовим результатом мають більші значення питомої ваги собівартості у доходах від реалізації продукції і знаходяться вище та нижче лінії темпів приросту собівартості продукції для підприємств із суто позитивними значеннями фінансового результату.

Таблиця 1

**Абсолютні зміни в обсягах власного капіталу
досліджуваних підприємств, тис. грн.**

Підприємства	Станом на 31.12.			
	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
ВАТ «Харківський машинобудівний завод «СВІТЛО ШАХТАРЯ»	6768,4	36460,2	47293,7	29999,3
ВАТ «Електромашина»	-6110,3	-1359,6	-175,1	-2335,2
ЗАТ «Лозівський завод «Трактородеталь»	771,2	1081,3	877,3	-1835,4
ВАТ «Харверст»	-14312,7	-900,5	-4486,8	-71,5
ВАТ «Харківський дослідний завод технологічного оснащення»	36,5	20,2	-11,2	18,8
ВАТ «Держинський електромеханічний завод «СЕНСОР»	38,9	-269,3	-561,9	-664,9
ВАТ «Точмаш»	-27736	-8012	-4267	-14039
ВАТ «Дніпровагонмаш»	5446,2	882,8	-3728,1	12755,1
ВАТ «Новогорлівський машинобудівний завод»	-1337	-2315	-2974,5	-1943,3

Аналіз витрат підприємств, як однієї зі складових кількісної оцінки фінансового результату, дозволив дослідити вплив структури витрат на сталість його динаміки. Тож, окрім особливості сталості отримання позитивних результатів, виділено загальну пропорційність зростання темпів приросту різних елементів операційних витрат. Встановлено, що максимальне відхилення від середніх значень питомої ваги елементів операційних витрат для підприємств із постійними позитивними значеннями фінансового результату не перевищує 5%. До того ж, для таких підприємств характерною є наявність темпів приросту в

розрізі всіх елементів операційних витрат і значні темпи сумарного зростання таких елементів структури витрат на виробництво, як матеріальні витрат та витрати на оплату праці.

Дослідження динаміки собівартості продукції (табл. 2) та пропорційності структури витрат сприяли обґрунтуванню процедури аналізу діяльності підприємств із позитивними та негативними значеннями фінансового результату. Сутність такої процедури полягає, насамперед, у визначенні припустимих значень щодо зміни позиціонування досліджуваних підприємств у фазовому просторі «темпи приросту собівартості продукції – собівартість у доході від реалізації продукції» й дослідженні впливу пропорційності структури витрат на їх фінансовий результат.

Таблиця 2

Темпи зміни собівартості продукції досліджуваних підприємств (%)

Підприємства	Станом на 31.12.			
	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
ВАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря»	103,19	174,59	104,55	103,17
ВАТ «Електромашина»	149,27	115,18	121,86	120,84
ЗАТ «Лозівський завод «Трактородеталь»	94,32	120,19	105,24	95,91
ВАТ «Харверст»	131,60	99,47	133,17	96,03
ВАТ «Харківський дослідний завод технологічного оснащення»	96,37	124,31	118,90	134,86
ВАТ «Дзержинський електромеханічний завод «СЕНСОР»	85,66	139,17	116,31	122,70
ВАТ «Точмаш»	69,37	100	95,16	103,23
ВАТ «Дніпровагонмаш»	286,03	234,58	133,13	76,96
ВАТ «Новогорлівський машинобудівний завод»	126,16	239,43	76,42	46,15

Етапи запропонованої процедури зводяться до наступного:

визначаються темпи приросту собівартості продукції та зважене відношення собівартості до доходу від реалізації продукції. Відображується позиціонування досліджуваних підприємств у зазначеному просторі показників;

встановлюються припустимі значення щодо зміни позиціонування досліджуваних підприємств у фазовому просторі «темпи приросту собівартості продукції – собівартість у доході від реалізації продукції»;

визначається загальна структура витрат досліджуваних підприємств і встановлюються їх припустимі значення;

визначається загальна структура операційних витрат і темпи зміни відповідних витрат протягом певного досліджуваного періоду, на підставі чого та-

кож визначаються відповідні припустимі значення;

позиціонуються досліджувані підприємства з урахуванням різних напрямків отримання їх фінансового результату відносно визначення сутності та змісту цього поняття у багатозначному формалізованому просторі: «темпи приросту собівартості продукції – собівартість у доході від реалізації продукції – структура витрат підприємства – структура операційних витрат – темпи зміни елементів структури операційних витрат».

У третьому розділі – «Методичне забезпечення управління фінансовим результатом» – запропонована модель аналізу фінансового результату, обґрунтовано і розроблено методичний підхід до його оцінки.

Для визначення основних напрямків підвищення ефективності управління фінансовим результатом підприємства обґрунтовано важливість розгляду формування фінансового результату, як основи для побудови моделі аналізу та координації управління ним.

З метою побудови моделі аналізу фінансового результату доведено важливість використання інструментарію аналітичної геометрії. Обґрунтовано основні вимоги до визначення такої моделі, яку запропоновано подати на підставі еліпсу. Для того щоб побудувати такі еліпси, достатньо задати значення півосей, які відповідають доходу та витратам підприємства відповідно до формули еліпсу:

$$\frac{(D_x - D_0)^2}{D^2} + \frac{(Z_y - Z_0)^2}{Z^2} = 1, \quad (1)$$

де D – фактичне значення доходу підприємства за підсумками його діяльності на певний момент часу t (за підсумками поточного року) (грн.);

D_0 – значення доходу підприємства за попередній період часу (наприклад, за підсумками попереднього року) (грн.);

D_x – поточна зміна доходу протягом досліджуваного періоду (грн.);

Z – фактичне значення витрат підприємства за підсумками його діяльності на певний момент час t (за підсумками поточного року) (грн.);

Z_0 – значення витрат підприємства за попередній період часу (наприклад, за підсумками попереднього року) (грн.);

Z_y – поточна зміна витрат протягом досліджуваного періоду (грн.).

З економічної точки зору запропонована модель дозволяє одночасно аналізувати:

окремі складові фінансового результату на основі півосей еліпсу;

загальні зміни фінансового результату за зміною форми еліпсу.

Така модель також враховує попередні та поточні значення складових фінансового результату для деяких інтервалів часу. Для ряду досліджуваних підприємств доведено можливість аналізу фінансового результату та його складових за допомогою запропонованої моделі (рис. 1: а – приклад позитивного фінансового результату щодо операційної діяльності ВАТ «Харківський маши-

нобудівний завод «Світло шахтаря», б – приклад негативного фінансового результату щодо операційної діяльності ВАТ «Електромашина», в – приклад нульового фінансового результату щодо операційної діяльності ВАТ «Харківський дослідний завод технологічного оснащення»).

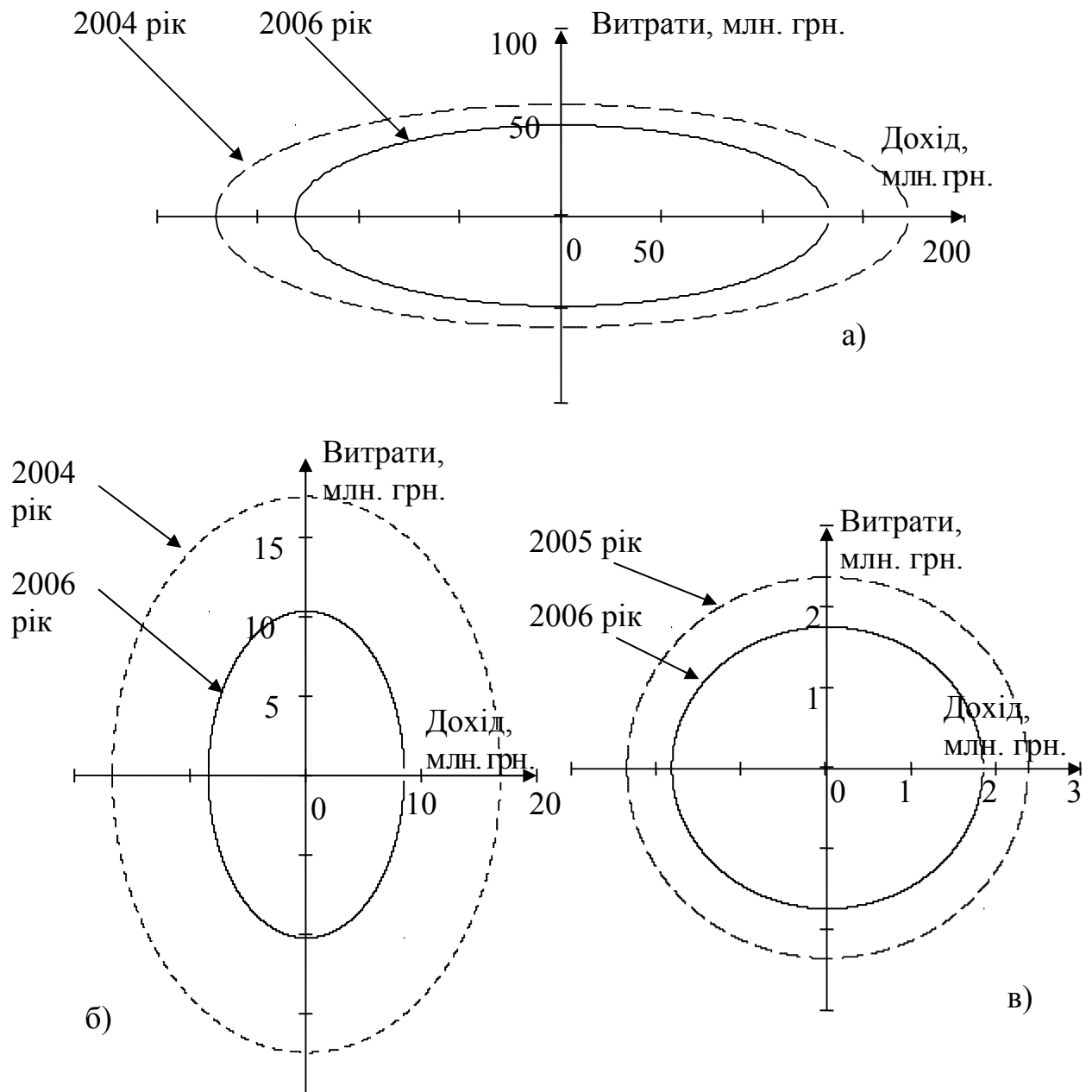

Рис. 1. Відображення зміни зв'язку між витратами та доходом у формуванні фінансового результату від операційної діяльності **для** досліджуваних підприємств **машинобудування за допомогою розробленої моделі**

Розроблено рекомендації з аналізу динаміки фінансового результату на підставі запропонованої моделі. Сутність рекомендацій зводиться до наступних етапів:

1. Визначення запасу стійкості підприємства (MV) щодо випуску необхідного обсягу продукції з урахуванням зміни впливу податку на додану вартість:

$$MV = \int_0^{WD} (WD_x \times \sqrt{1 - \frac{WD_x^2}{WD^2}}) d(WD_x) - \int_0^{WD} (CN \times \sqrt{1 - \frac{WD_x^2}{WD^2}}) d(WD_x), \quad (2)$$

де WD – дохід від реалізації продукції підприємства (грн.);

WD_x – поточна зміна доходу від реалізації продукції (грн.);

CN – сумарне значення собівартості продукції (C) та податку на додану вартість (N) (грн.);

2. Узагальнення процедури з визначення доцільності та напрямків корегування управління фінансовим результатом підприємства (рис. 2);

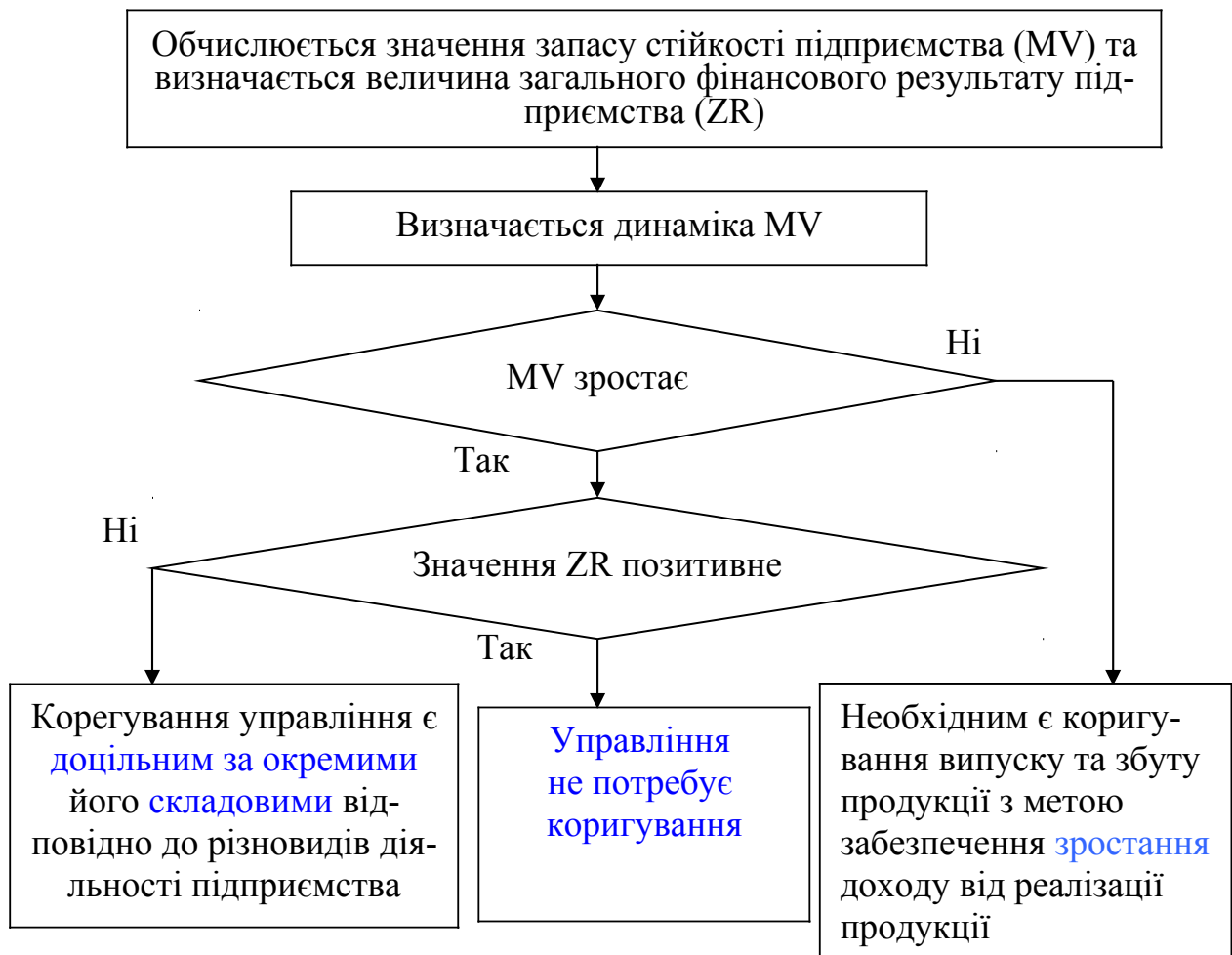

Рис. 2. Процедура визначення доцільності та напрямків коригування управління фінансовим результатом підприємства

3. Аналізу фінансового результату підприємства (позитивного (рис. 3) і негативного (рис. 4)) у вигляді моделей на основі чвертей відповідних еліпсів;

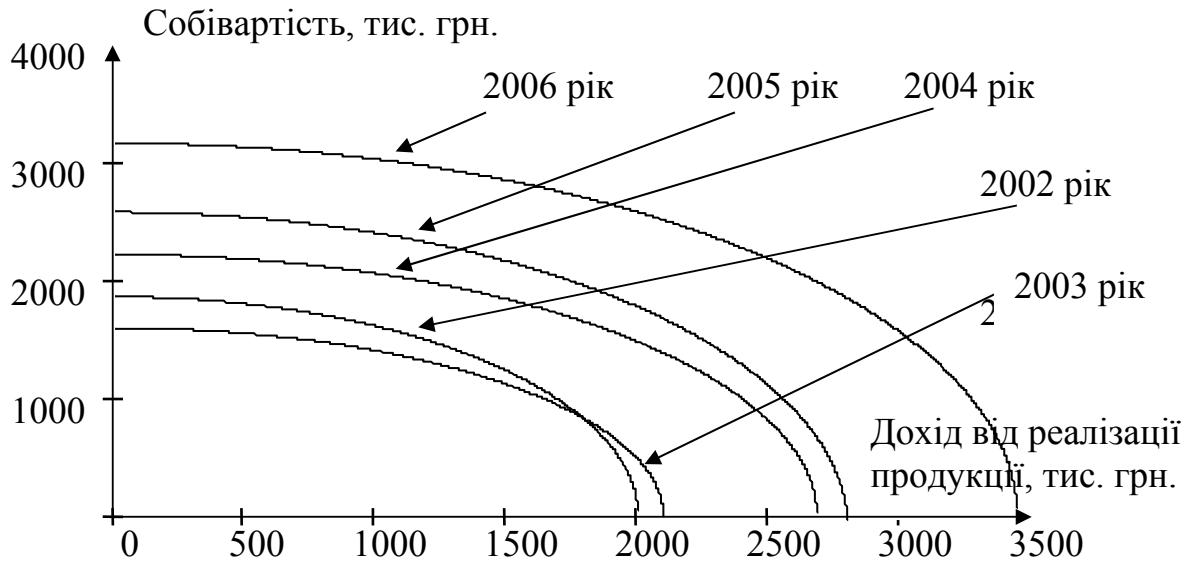

Рис. 3. Приклад аналізу складових фінансового результату ВАТ «Держинський електромеханічний завод «СЕНСОР» на основі запропонованої моделі

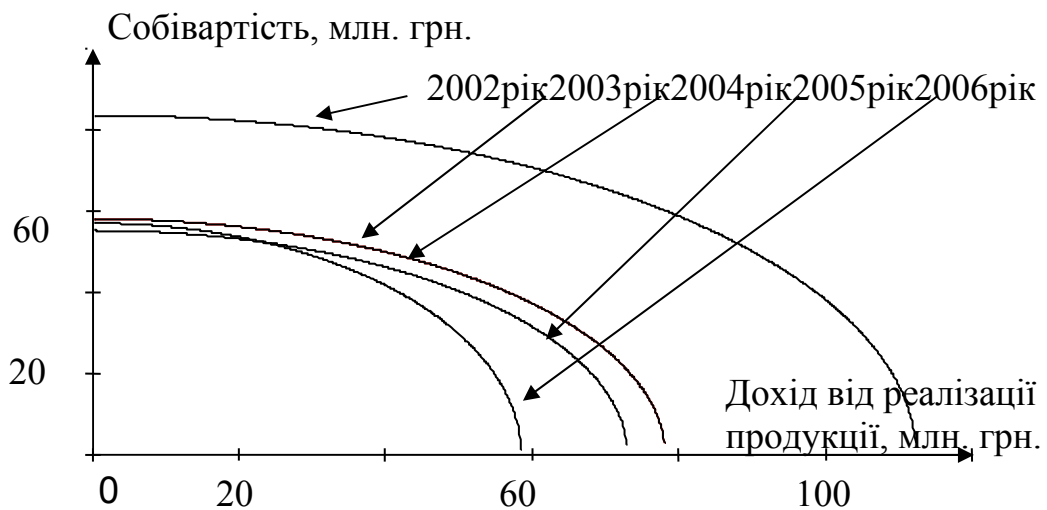

Рис. 4. Приклад аналізу складових фінансового результату ВАТ «Точмаш» на основі запропонованої моделі

4. Узагальнення динамічної моделі аналізу фінансового результату та моделі порівняння фінансового результату досліджуваних підприємств.

Виходячи з того, що фінансовий результат, як узагальнена характеристика поточного стану підприємства, здатний активізувати його діяльність, доцільно попередньо визначити можливі значення такого результату. Основою визначення є узагальнення складових фінансового результату як обмежуючих границь, що знайшло відображення у розробленому методичному підході. Сутність такого підходу полягає у застосуванні графічної інтерпретації визначення фінансового результату на підставі розгляду сукупності складових з його формування, які утворюють площину у просторі зміни складових, що у свою чергу і визначає оцінку значень фінансового результату. Доповненням до графічної інтерпретації запропонованого підходу є встановлення формальних узагальнень зміни окремих складових фінансового результату на основі побудови регресійних рівнянь (дивись рівняння 3). Такі рівняння відображають зміни значень досліджуваних складових фінансового результату з урахуванням фактору часу. Отже, аналіз значень окремих складових фінансового результату дозволяє визначити на їх основі напрямки впливу відповідних обмежень на кінцевий фінансовий результат. Зокрема, для ВАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» визначено, що зміни іншого прибутку від операційної діяльності підприємства створюють обмежуючий вплив на величину валового прибутку даного підприємства, бо динаміка величини інших операційних витрат є більшою за динаміку величини іншого операційного доходу (рис. 5).

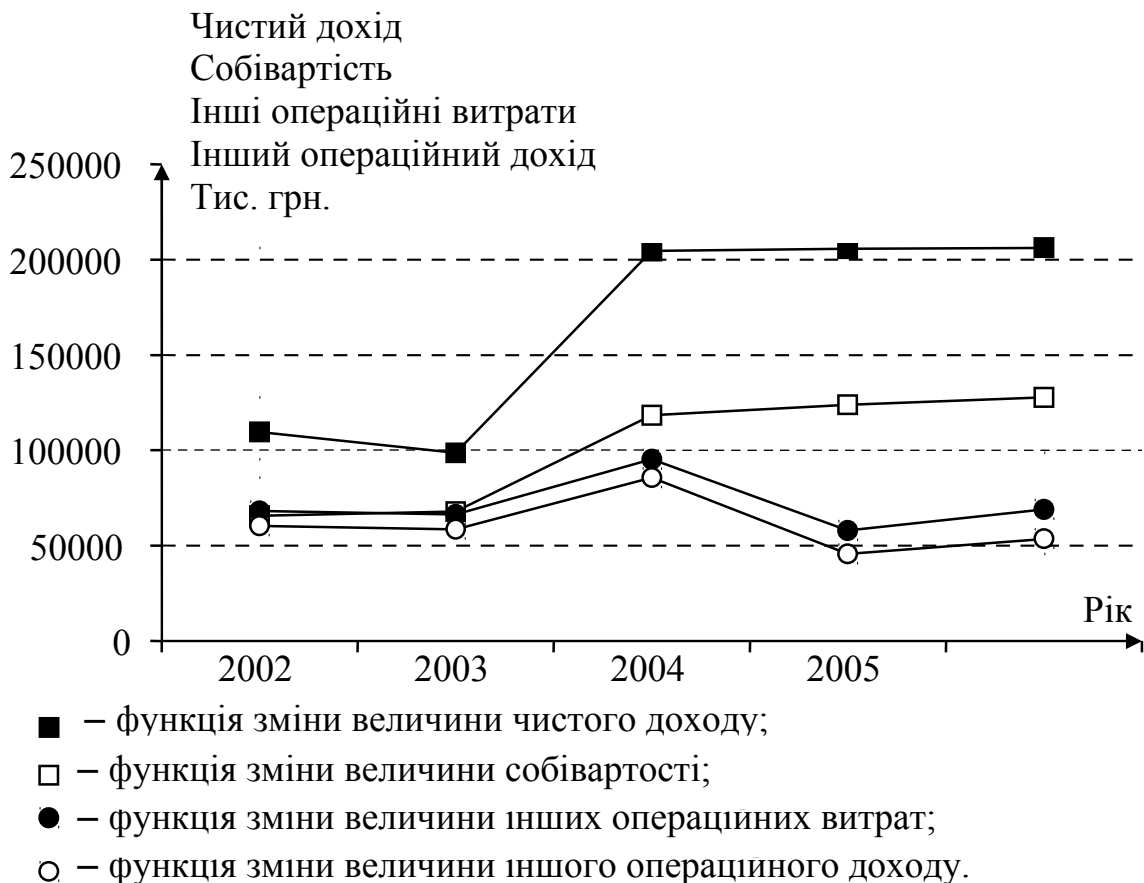

Рис. 5. Фінансовий результат ВАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» як сукупність його обмежуючих границь

Таке обмеження, з погляду послідовної зміни фактора часу t ($t = 1, 2, 3, \dots$), має наступний формалізований вигляд:

$$IOP = -9,5t^4 + 12t^3 + 955t^2 - 2678t + 9366, \quad (3)$$

де IOP – величина іншого операційного прибутку, яка не повинна перевищувати значення інших операційних витрат над іншим операційним доходом на 16000 тис. грн., що на досліджуваному інтервалі часу (2002 – 2006 роки) не спричиняє негативних наслідків із погляду отримання загального позитивного результату таким підприємством. Якщо значення IOP є від’ємним і перевищує в абсолютному вимірі величину 16000 тис. грн., слід здійснити управління фінансовим результатом ВАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» в розрізі зменшення інших операційних витрат та собівартості продукції, або підвищити величину доходу від реалізації продукції та іншого операційного доходу (відповідно до значень попереднього періоду). У разі ж від’ємного значення IOP , яке не перевищує в абсолютному вимірі величину 16000 тис. грн., суттєвим буде зменшення різниці між іншим операційним доходом та іншими операційними витратами. Тобто, управління фінансовим результатом зводиться переважно до використання внутрішніх чинників розвитку виробництва. Якщо ж значення IOP є позитивним, то слід вважати, що управління фінансовим результатом є прийнятним.

ВИСНОВКИ

У висновках узагальнено результати проведеного комплексного дослідження і вирішені важливі науково-практичні завдання щодо подальшого розвитку теоретичних положень і методичного забезпечення управління фінансовим результатом промислового підприємства на основі вдосконалення однієї з його пріоритетних складових – аналізу. Основні теоретичні та практичні результати полягають у наступному.

1. Визначення підприємства як головної ланки ринкової економіки з погляду сучасних умов ведення підприємницької діяльності в Україні обумовлює розгляд низки питань щодо підвищення дієвості його управління. При цьому, головним питанням є отримання позитивного фінансового результату, що у підсумку і визначає актуальність обраного напрямку дослідження.

Аналіз підходів і дефініцій стосовно узагальнення змісту та сутності поняття «фінансовий результат» дозволили його удосконалити та сформулювати авторське бачення. У межах такого уточнення враховано зміну активних частин формування фінансового результату у поєднанні із структурними елементами доходу, витрат і власного капіталу, які задіяні у формуванні та розпорядженні фінансовим результатом, що загалом охоплює усі напрямки діяльності підприємства.

Розгляд управління фінансовим результатом, як визначальної складової у загальній системі управління підприємством, сприяв розкриттю змісту такого

управління, відмінністю якого від існуючих підходів є виокремлення координативної функції зазначеного управління та важливість узагальнення зворотного впливу фінансового результату для функціонування системи управління підприємством в цілому.

2. Узагальнюючи фінансовий результат як якісну характеристику окремих видів діяльності підприємства, що характеризують його економічні відносини, зауважено на множинності методів і підходів, які застосовуються для аналізу. Встановлено, що такій множинності притаманна цілісність застосування методів та підходів, проявом чого є використання загальних і специфічних систем аналізу щодо визначення дієвості управління фінансовим результатом підприємства. У підсумку, це дозволяє здійснювати комплексне дослідження зазначеної проблематики питання з урахуванням поточного стану, динаміки, структури задіяних складових аналізу фінансового результату у різні періоди часу.

3. Розгляд загальних тенденцій розвитку вітчизняних підприємств машинобудування в Україні з погляду оцінки їх фінансового результату дозволяє констатувати, що позитивне значення фінансового результату забезпечує питома вага прибуткових підприємств, частка яких коливається у межах 50 – 70%. Одночасно з цим визначено, що спостерігається зміна тенденцій у темпах приросту фінансового результату. Також обґрунтовано наявність зміни тенденцій у співвідношенні обсягів випуску продукції до обсягів її реалізації, проявом чого є нерівномірність темпів приросту вказаних показників, що в свою чергу позначається на фінансовому результаті.

4. На основі визначення різних чинників впливу на динаміку фінансових результатів підприємств машинобудування встановлено, що зниження співвідношення обсягів випуску продукції машинобудування до обсягів реалізованої продукції у дійсний момент часу відбувається, перш за все, у наслідок відповідної цінової кон'юнктури. Водночас доведено, що з точки зору динаміки отримання позитивного фінансового результату не менш важливим є розгляд структури реалізованої продукції, де для підприємств машинобудівної галузі приваляюче значення набувають товари тривалого споживання. У підсумку ж до більш суттєвих чинників впливу на динаміку фінансового результату підприємств машинобудування віднесено: ціновий чинник, зміну динаміки співвідношення обсягів випуску продукції до обсягів її реалізації, зміну структури реалізованої продукції, собівартість виробленої продукції, темпи зміни кредиторської та дебіторської заборгованості.

5. Розгляд витрат підприємств як однієї зі складових кількісної оцінки фінансового результату дозволив дослідити вплив структури витрат на сталість динаміки фінансового результату у машинобудуванні. Разом з цим, визначено загальну процедуру аналізу підприємств із позитивними та негативними значеннями фінансового результату. Сутність такої процедури полягає у визначенні припустимих значень щодо зміни їх позиціонування у фазовому просторі «темпи приросту собівартості продукції – собівартість у доході від реалізації продукції» й дослідженні впливу пропорційності структури витрат на їх фінансовий результат.

6. Із метою вдосконалення процедури дослідження динаміки фінансового результату запропоновано модель аналізу фінансового результату щодо його формування за найбільш суттєвими складовими – доходом та витратами. Сутність такої моделі полягає у формалізації зазначених складових на основі методів аналітичної геометрії. Це дозволяє здійснити аналіз зміни значень фінансового результату в цілому, й окремих його складових. З економічної точки зору такий аналіз розкриває наявність тенденцій до зростання (зменшення) обсягів витрат або доходу та їх співставлення між собою.

7. Запропоновано методичний підхід до оцінки значень фінансового результату, сутність якого полягає в узагальненні фінансового результату на підставі розгляду сукупності складових з його формування як обмежуючих границь. Це дозволяє врахувати та передбачити наслідки впливу з погляду кожної із таких складових.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Дікань Л. В. Фінансовий результат підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз: Монографія / Л. В. Дікань, О. О. Вороніна. – Харків: СПД ФО Лібуркіна Л. М., 2008. – 92 с.

Статті у фахових виданнях

2. Дікань Л. В. Финансовый результат как комплексное обобщение устойчивости развития предприятия / Л. В. Дікань, А. А. Воронина // Бизнес Информ. – 2005. – № 9–10. – С. 9–12.

3. Вороніна О. О. Складові фінансового результату як обмежуючі границі його визначення / О. О. Вороніна // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – Вип. 218. – Т. III. – С. 769 – 774.

4. Вороніна О. О. Аналіз окремих чинників впливу на сталість фінансових результатів підприємств промисловості / О. О. Вороніна // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – Вип. 234. – Т. I. – С. 236 – 244.

5. Воронина А. А. Основы оценки эффективности управления финансовым результатом предприятия / А. А. Воронина // Бизнес Информ. – 2007. – № 11. – С. 75–79.

6. Дікань Л. В. Складові та основні функції управління фінансовим результатом підприємства / Л. В. Дікань, О. О. Вороніна // Економіка розвитку. – 2008. – № 1 (45). – С. 66–68.

Матеріали наукових конференцій:

7. Дікань Л. В. Аудит інноваційних ризиків / Л. В. Дікань, О. О.

Вороніна // Управління розвитком: зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції [«Економічні проблеми інноваційно-структурних перетворень в Україні»], (7-8 жовтня 2005 р.). – Харків: ХНЕУ, 2005. – С. 171–172

8. Дікань Л. В. Теоретичні аспекти управління фінансовим результатом підприємства / Л. В. Дікань, О. О. Вороніна // Управління розвитком: зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції [«Актуальні проблеми управління економічними процесами промислових підприємств»], (14-15 листопада 2006 р.). – Харків: ХНЕУ, 2006. – С. 69–71.

9. Вороніна О. О. Базові засади побудови моделей оцінки фінансового результату господарюючого суб'єкта / О. О. Вороніна // Праці III-ої Міжнародної школи-семінару [«Теорія прийняття рішень»], (2-7 жовтня 2006 року). – Ужгород: УжНУ, 2006. – С. 25–26.

10. Вороніна О. Формалізоване уявлення ефективності управління фінансовим результатом підприємства / О. Вороніна // Зб. тез доповідей П'ятої ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених [«Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації»], (21-23 лютого 2008 р.). – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – Ч. 2. – С. 57–59.

11. Вороніна О. О. Рентабельність та ліквідність як важелі управління фінансовим результатом підприємства / О. О. Вороніна // Інтернет-конференції [«Стратегічні питання світової науки»], (15-28 лютого 2008 року). – Режим доступу: www.rusnauka.com.

АНОТАЦІЯ

Вороніна О. О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний економічний університет, Харків, 2009.

Дисертаційна робота присвячена подальшому розвитку теоретичних положень і методичного забезпечення, спрямованих на вдосконалення аналізу фінансового результату підприємств машинобудівної галузі промисловості. Визначено сутність поняття «фінансовий результат» та розкрито зміст управління фінансовим результатом. Досліджено динаміку фінансового результату підприємств машинобудування, чинники впливу на сталість фінансових результатів і відповідної структури витрат підприємств машинобудування. Визначено модель аналізу фінансового результату. Узагальнено рекомендації з аналізу динаміки фінансового результату. Запропоновано методичний підхід щодо оцінки значень фінансового результату.

Ключові слова: фінансовий результат, промислове підприємство, чинни-

ки впливу, структура витрат, модель, формування, аналіз.

АННОТАЦІЯ

Воронина А. А. Управление финансовым результатом промышленного предприятия. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (за видами экономической деятельности). – Харьковский национальный экономический университет, Харьков, 2009.

Диссертация посвящена развитию теоретических положений и методического обеспечения, направленных на усовершенствование анализа финансового результата промышленного предприятия.

На основе исследования подходов и дефиниций относительно обобщения содержания и сущности понятия «финансовый результат» сформулировано авторское видение данного понятия. В рамках такого определения учтено изменение активных частей формирования финансового результата и объединены разные его составляющие.

Рассмотрение управления финансовым результатом как определяющей составной части общей системе управления предприятием способствовало раскрытию содержания такого управления. Отличием такого рассмотрения, от существующих подходов, является подчеркивание координационной функции указанного управления и обобщения обратного влияния финансового результата с точки зрения системы управления предприятием в целом.

Исследована динамика финансового результата предприятий машиностроения. При этом, рассмотрение общих тенденций развития отечественных предприятий машиностроения в Украине с точки зрения оценки их финансового результата позволяют констатировать, что постоянство финансового результата обеспечивает определенный удельный вес прибыльных предприятий. Одновременно с этим определено, что наблюдается изменение тенденций в темпах прироста финансового результата. В частности, обосновано наличие изменения тенденций в соотношении объемов выпуска продукции к объемам ее реализации, проявлением чего является неравномерность темпов прироста и финансового результата.

На основе рассмотрения отдельных факторов влияния на динамику финансовых результатов предприятий машиностроения установлено, что снижение соотношения объемов выпуска продукции предприятий машиностроения к объемам реализованной продукции в настоящий момент времени происходит, прежде всего, вследствие изменения ценовой конъюнктуры. При этом к наиболее существенным факторам влияния на постоянство финансового результата предприятий машиностроения отнесены: ценовой фактор, изменение динамики соотношения объемов выпуска продукции к объемам ее реализации, изменение структуры реализованной продукции, себестоимость произведенной продукции, темпы изменения кредиторской и дебиторской задолженности.

Рассмотрение затрат предприятий как одной из составных количественной оценки финансового результата способствовало исследованию влияния структуры затрат на постоянство динамики финансового результата в машиностроении. При этом определена общая процедура анализа предприятий с положительными и отрицательными значениями финансового результата. Сущность такой процедуры состоит в определении допустимых значений относительно изменения позиционирования исследуемых предприятий в фазовом пространстве «темпы прироста себестоимости продукции – себестоимость в доходе от реализации продукции» и исследовании влияния пропорциональности структуры затрат на их финансовый результат.

С целью усовершенствования процедуры анализа финансового результата предложена соответствующая модель. Сущность такой модели состоит в формализации основных составляющих финансового результата на основе методов аналитической геометрии с целью отображения соответствующих экономических процессов. Это позволяет осуществить анализ изменений финансового результата в целом, так и отдельных его частей.

С целью определения оценки значений финансового результата предложен методический подход, сущность которого заключается в обобщении финансового результата на основе рассмотрения совокупности составных его частей в виде некоторых границ.

Разработанные предложения и рекомендации могут быть использованы в практической деятельности отдельных предприятий с учетом их специфики.

Ключевые слова: финансовый результат, промышленное предприятие, факторы влияния, структура расходов, модель, формирование, анализ.

SUMMARY

Voronina O.O. Management of financial result of the industrial enterprise. – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of Candidate of Sciences in Economics, speciality 08.00.04 – economy and management of the enterprises (by types of economic activities). – Kharkov National Economic University, Kharkov, 2009.

The dissertation is devoted to development of theoretical situations and methodical maintenance directed on improvement of the analysis of financial result of the industrial enterprise. The essence of concept «financial result» is determined, the contents of management of financial result is opened. Is an investigated change of financial result of the enterprises of mechanical engineering, factors of influence on financial results and structure of expenses of the enterprises of mechanical. The model of the analysis of management of financial result is offered. The recommendations for the analysis dynamics of change of financial result are generalized. The methodical approach to an estimation of meanings of financial result is offered.

Key words: financial result, industrial enterprise, factors of influence, structure of expenses, model, formation, analysis

Вороніна Олександра Олександрівна

**Управління фінансовим результатом
промислового підприємства**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 25.12.2008. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк різнограф.
Обсяг 0,9 ум.-друк. арк. Наклад 100 прим. Зам. № 265.

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
61022, м. Харків, вул. Сумська, 37.
Тел. (057) 700-53-51, 714-34-26, 771-00-92, 771-00-96